

Norges vassdrags- og energidirektorat
Postboks 5091 Majorstua
0301 OSLO

DIN ČUJ./ DERES REF: BEAIVI / DATO:
22.01.2025

MIN ČUJ / VÅR REF: ÁŠŠEMEANNUDEADJI / SAKSBEHANDLER:
25/326-3 Elina Hakala

Uttalelse til melding med forslag til planprogram for fornyelse av Kjøllefjord vindkraftverk

1. Kraftutbygging og elektrifisering av Hammerfest LNG på Melkøya

Sametinget viser til at vi har reist til søksmål mot Energidepartementet for ugyldig vedtak om godkjenning av endret plan for utbygging og drift (PUD) og endret plan for anlegg og drift (PAD) for snøhvitfeltet og Hammerfest LNG (Melkøya). Rettsbehandlingen er berammet til 13-16. mai 2025 i Oslo Tingrett.

Saksbehandlingen knyttet til PUD/PAD-vedtaket tilfredsstiller ikke minstekravet til utredning som følger av petroleumsloven og petroleumsforskriften etter EUs prosjektdirektiv og etter plan- og bygningsloven tolket i lys av Grunnloven § 112 og FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter (SP) artikkel 27, jf. artikkel 1. Sametinget gjør også gjeldende at saksbehandlingen er brudd på statens konsultasjonsplikt etter sameloven tolket i lys av ILO-konvensjonen nr. 169 artikkel 6, 7 og 15 og FNs erklæring om urfolks rettigheter.

De direkte og indirekte konsekvensene av godkjent endring av PUD/PAD er ikke utredet eller konsultert. Meldingene om utredningsprogram for vindkraftutbygging i Finnmark er en konsekvens av godkjent endring av PUD/PAD. Sametinget viser h

er til Energidepartementets brev med godkjenning hvor dert framkommer at:

«Dersom det etableres nytt stort forbruk uten at det samtidig etableres vesentlig ny kraftproduksjon, vil det ifølge Statnett medføre en fundamental endring av kraftsystemet i nord. Departementet setter derfor vilkår om at rettighetshaverne tidligst 1. januar 2030 kan øke sitt effektuttak utover det de har rett til å ta ut i dag, med mindre departementet bestemmer noe annet».

Energidepartementet har da også satt hensynet til kraftsituasjonen som vilkår for endret PUD/PAD ved at det vilkår nr. 5 hette at:

«Rettighetshaverne skal, dersom hensynet til kraftsituasjonen tilsier at det er nødvendig, medvirke til å få etablert en avtalebasert løsning med staten om periodevis drift ved det eksisterende energianlegget ved Hammerfest LNG fram til utløpet av konsesjonen for anlegget».

Samtidig som regjeringen godkjente endret PUD/PAD la den derfor fram plan for utbygging av kraftproduksjon og nett i Finnmark der målet er å få på plass mer kraft enn det som kreves for å elektrifisere Melkøya.

Planene for vindkraftutbygging og nettutbygging i Finnmark må etter Sametinget syn stilles i bero i påvente av en nærmere rettslig avklaring av om godkjent endret plan for PUD/PAD av Melkøya er gyldig. Ugyldigheten av dette vedtaket betyr at det ikke er grunnlag for vindkraftutbyggingen som er planlagt i Finnmark. Ødeleggelsen av natur og naturmangfold samt ressursgrunnlaget for samisk kulturutøvelse er i alle sammenhenger svært alvorlige konsekvenser, men ekstra alvorlig blir det dersom slik ødeleggelse skjer uten den effekt statlige myndigheter har forutsatt.

Dersom planleggingen av vindkraftprosjektene ikke stilles i bero er det viktig at utredningene foretar reelle samfunnsøkonomiske analyser der også konsekvensen av at Melkøya ikke blir elektrifisert blir analysert. De samfunnsøkonomiske konsekvensene må også tallfestes for reindrift og annen samisk utmarksbruk. Videre er det av stor betydning at de samfunnsøkonomiske analysene vurderes mot hva det betyr for det samiske samfunnet, og ikke bare ut fra lokale, regionale og nasjonale sammenhenger.

2. Sametingets forventning til konsesjonsbehandling

Sametinget har ansvar for å påse at samiske interesser blir vurdert ut ifra et helhetlig perspektiv ved planlegging etter Plan- og bygningsloven. Et viktig hensyn som skal ivaretas i planlegging etter loven er å sikre naturgrunnlaget for samisk kultur, næringsutøvelse og samfunnsliv (jf. § 3-1), og dette gjelder også for konsesjonstildeling i tråd med Energiloven. Sametinget retningslinjer om endret bruk av utmark etter Finnmarksloven § 4 må følges.

Sametinget har ved flere anledninger i kontakt med NVE og ED poengtert behovet for mulighet til likeverdig deltakelse i beslutningsprosesser for direkte berørte samiske interesser og rettighetshavere. Sametinget etterlyser at dekning av kostnader og mulighet for å hente prosessbistand til direkte berørte parter avklares snarest slik at konsesjons- og planprosessene ikke medfører uoverkommelig belastning til samiske parter.

Sametinget har også etterlyst vurdering av hvilke samla konsekvenser «Kraftløft Finnmark» vil medføre for samisk kultur- og næringsutøvelse.

Sametinget forventer at NVE i sin videre behandling av sakene vektlegger statens ansvar for å sikre naturgrunnlag for samisk kultur og næringsutøvelse samt mulighet for samer til å videreutvikle sine språk, kultur og næringer. Alle plan- og utredningsprogrammene som nå fremmes må ha en vurdering av de samlede konsekvensene av dem og av tidligere inngrep og andre planlagte inngrep i Finnmark. Sametinget ber om at NVE synliggjør og konsulterer Sametinget hvordan dette er tenkt utført.

Videre forventer vi at konsekvensutredningen suppleres med undersøkelser i felt i de områder der det eksisterende kunnskapsgrunnlaget om reindrift, utmarksbruk og kulturminner er dårlig eller mangler.

3. Avgrensning av planområdet

Forslag til fornyelse av Kjøllefjord vindkraftverk omfatter gjeldende konsesjonsområde for Kjøllefjord vindkraftverk samt utvidelse mot sør-øst på Brenngamfjellet. Det planlegges en økt produksjon med større turbiner og økt antall vindmøller. Sametinget forholder seg til tiltaket som et nytt prosjekt i sin helhet og forventer at vurderinger gjøres på bakgrunn av oppdatert kunnskap og situasjonsbeskrivelse for de berørte interesser.

4. Sikring av naturgrunnlaget for samisk kultur – reindrift

Området hvor Kjøllefjord vindkraftverket i dag er og hvor utvidelsen planlegges er innenfor beiteområdet for reinbeitedistrikt 9 Olggut Čorgaš/Oarje Deatnu. Sametinget forventer at det gjennomføres utredning av konsekvenser av tiltaket til berørt reindrift.

Reinbeitedistriktets bruk av områdene hvor vindkraftverket med tilhørende infrastruktur planlegges, skal beskrives og redegjøres for. Sametinget forventer at konsekvensutredningen bygger på et kunnskapsgrunnlag bestående av ulike forskningsresultater, forvaltningskunnskap og -databaser på lik linje med samisk urfolkskunnskap hentet fra direkte berørte reindriftsutøvere. Det vises her til naturmangfoldloven § 8, jf. § 7 hvor det følger at det skal legges vekt på generasjoner erfaringer gjennom bruk og samspill med naturen, og at dette i særlig grad må skje ut fra samisk bruk. Sametinget forventer også at nyere kunnskap om vindkraftverkernes unntvikelseteffekter for reinens beitebruk tas er med i kunnskapsgrunnlaget og vurderes også i influensområdet.

Sametinget forventer at samla belastning av inngrep innen reinbeitedistriktene beskrives og vektlegges i vurderingene, herunder både direkte og indirekte beitetap. Ny produksjon av kraft vil også kreve ny ledningskapasitet, som igjen vil ha konsekvenser for naturgrunnlaget for reinbeitedistriktet. Dette totalbildet må tas i hensyn ved vurdering av samla belastning.

Sametinget mener at tiltaket vil kunne føre til unntvikelseteffekter som igjen påfører press på nabo-distrikter. Disse følgekonskvensene kommer i tillegg til direkte konsekvenser i planområdet og bør vurderes i konsekvensutredningen.

Det må benyttes en utreder som har kunnskaper om samisk reindrift, språk og kultur samt med kjennskap til lokale forhold. I all planlegging som kan påvirke grunnlaget for samisk kulturutøvelse skal det være en effektiv deltakelse fra de berørte i alle stadier av saken, jf. SP artikkel 27. Det innebærer også deltakelse i utforming og gjennomføring av planer som kan ha direkte

betydning, Jf. ILO 169 artikkel 7. Valg av utreder og hvordan utredningen gjennomføres må derfor skje etter avtale med Sametinget og berørte reinbeitedistrikt.

5. Sikring av naturgrunnet for samisk kultur – utmarksutøvelse

Sametinget forventer at konsekvensene for samisk utmarksutøvelse utredes. Den historiske bruken av planområdene og tilgrensende områder må være en del av utredningen. Det må benyttes en utreder med kjennskap til samisk utmarksbruk, utmarksbrukens betydning for samisk kultur, og samisk språk, samt lokale forhold i området.

6. Samiske kulturminner

Det er innenfor planområdet registrert 6 kulturminnelokaliteter, med 11 fangst relaterte kulturminner. Ser man også på omliggende registreringer rundt planområdet er det kjent 81 fangstrelaterte kulturminner i disse fjellområdene. Analyser av LIDAR-objektmodell tyder på at det trolig er langt flere kulturminner i planområdet som ennå ikke er registrert.

Kulturminneregistreringene i forbindelse med Gartefjell vindkraftverk ble gjort så tidlige som 2004, man hadde da liten erfaring med registrering i denne typen fjellområder, og det er grunn til å stille spørsmål om områdene ble tilstrekkelig undersøkt.

Fjellområder ved kysten dominert av steinur og blokkmark, gjerne på større og mindre halvøyer eller avgrensa landskapsområder slik som Dyfjordhalvøya har et høyt potensial for fangstrelaterte kulturminner, særskilt skyteskjulanlegg etter tidligere villreinfangst, og kulturminner etter reindrift.

Kulturminneregistreringer fra andre vindkraftanlegg i Øst-Finnmark som Hamnefjell 150 kulturminner, Raggovidda 520 kulturminner, Laksefjorden 750 kulturminner (pågående etterarbeid), viser at denne typen fjellområder potensielt kan inneholde store og omfattende kulturmiljøer med flere hundre kulturminner. Det er derfor behov for å gjennomføre §9 undersøkelse for å få et tilstrekkelig kunnskapsgrunnlag om kulturminner i planområdet.

Sametinget har derfor varslet befarings utvidelsen av planområdet for 2025 i eget brev til tiltakshaver. Det er kun kulturminneforvaltningen ved fylkeskommunen og Sametinget som har myndighet, og kan gjennomføre §9-undersøkelser.

Sametinget kjenner også til at det på Mårøya skal være et samisk hellig fjell, som er oppgitt av 1700-talls kilden Isak Olsen som "Daibryg-alda"(vil i dag trolig skrives Dáibarruggu-alda), og er registrert i Askeladden med ID327011. Vi viser også til ID 18436 som er en delt lokalitet med de samiske offersteinene Store- og Lille-Finnkirka som ligger på sørsiden ved utløpet av Kjøllefjorden/Gillevuotna. Disse er oppført som nr.4 og 5. i Lebesby på s.333 i Just Qvigstads Lappische Opfersteine und heilige Berge in Norwegen (1926).

Utredningspunktene for temaet kulturminner må bygge på resultatene av kulturminneforvaltningens §-9 undersøkelser.

- Beskrive kjente automatisk fredete, vedtaksfredete, nyere tids kulturminner og kulturmiljø i plan- og influensområdet og vise disse på kart.
- Vurdere kulturminnenes og kulturmiljøenes verdi, og utarbeide et verdikart.

- Vurdere direkte, indirekte og visuelle virkninger av tiltaket for kulturminner og kulturmiljø
- Beskrive tiltak som kan redusere eventuelle negative virkninger i anleggs- og/eller driftsfasen
- Redegjøre kort for datagrunnlag og metoder som er benyttet for å vurdere virkningene av tiltaket. Usikkerheten i vurderingene skal drøftes. Basert på dette skal behovet for før- og etterundersøkelser ut over de lovpålagte undersøkelsene vurderes.
- Samisk tro og tradisjon om området skal utredes og det skal utredes hvordan tiltaket kan påvirke samiske helligsteder, både fysiske og immaterielle kulturminner i planområdet og i tilgrensende områder tiltaket har visuell innvirkning på.

Etterarbeid med innlegging av kulturminner i kulturminnedatabasen Askeladden er tidkrevende spesielt med et stort omfang av kulturminner og prosjekter, derfor bør utreder få tilsendt registreringsfiler gpx/shapefiler, excel-liste/GIS-kart over registrerte kulturminner i etterkant av feltarbeidet er avsluttet, for at utreder skal få raskere kjennskap og tilgang til resultatene av kulturminneundersøkelsene for deres utredningsarbeid.

Det er i alt 6 vindkraftområder og 420kV-kraftledning Lebesby-Seidafjellet det legges opp til å gjennomføre §9 undersøkelser for i 2025-2026. 132kV-kraftledningene Skaidi-Honningsvåg og Adamselv-Kjøllefjord-Mehamn vil vi trolig først kunne gjennomføre i 2027. Dette binder opp Sametingets feltkapasitet for disse årene, og vi er avhengig av å få en tidlig budsjettaksept i begynnelsen av året, fra tiltakshavere på §9-undersøkelsene for at vi tidsnok (helst innen 1.mars) skal kunne utlyse og rekruttere feltarbeidere med riktig kompetanse, før disse ansettes på annet arkeologisk feltarbeid. Avhengig av om vi får tidlig nok budsjettaksept vil vi måtte omprioritere rekkefølgen av §9 undersøkelsene for de ulike prosjektene, og eventuelt måtte forskyves til senere år. Unnlattelse av å gjennomføre undersøkelsesplikten etter kulturminneloven §9, vil medføre at Sametinget reiser innsigelse til det aktuelle prosjektet.

7. Sametingets holdning til vindkraft i samiske områder

Kjøllefjord vindkraftverket vil berøre både samisk reindrift, utmarksbruk og samiske kulturminner.

Sametinget vil med dette varsle at Sametinget vil vurdere innsigelse mot konsesjon for Kjøllefjord vindkraftverket også uavhengig om det oppnås fritt forhåndsinformert samtykke fra direkte berørte reinbeitedistrikter og/eller annen samisk utmarksbruk/utmarksutøvelse i området.

Dearvuodaiguin / Med vennlig hilsen

Sten Olav Heahtta
konst. ossodatdirektevra/ konst. avdelingsdirektør

Elina Hakala
seniorráđdeaddi/seniorrádgiver

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og sendes uten signatur. /

Dát reive lea elektrovnnalaččat dohkkehuvvon ja sáddejuvvo vuolláičállaga haga.

Hovedmottaker:

Norges vassdrags- og
energidirektorat

Postboks 5091
Majorstua

0301

OSLO

Kopiiija / Kopi til:

Finnmárkku fylkkagjelda - Finnmark fylkeskommune Fylkeshuset, Posboks 701 9815 VADSØ